

ՔՈ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆԸ ՔՈ ՈՐՈՇՈՒՄՆ Է

ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՒՂԵՐՁՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Եվրոպայի խորհրդի «Երեխաների մասնակցությունն իրենց առողջության վերաբերյալ որոշումների կայացմանը» ուղեցույցից

ՈՂՋՈՒՅՆ

Քո առողջությունը շատ կարևոր է:

Երբ դեռ երեխա ես, դեռևս չես կարող միայնակ որոշումներ կայացնել քո առողջության վերաբերյալ: Բայց դու իրավունք ունես մասնակցելու այդ որոշումների կայացմանը ճիշտ այնպես, ինչպես մյուս երեխաներն իրավունք ունեն մասնակցելու իրենց սեփական առողջությանը վերաբերող որոշումների կայացմանը:

Երբ քո առողջության մասին որոշում է կայացվում, սովորաբար ներգրավված են տարբեր մարդիկ.

Դու

18 տարեկանից ցածր

Քո ծնողները

Նրանք են հիմնական մարդիկ, ովքեր հոգ են տանում քո մասին: Երբեմն քեզ կարող է խնամել ուրիշ մեծահասակ, նրան ասում են «խնամակար»:

Առողջապահության ոլորտի մասնագետները

Սրանք այն մարդիկ են, ովքեր օգնում են քեզ առողջ մնալ: Օրինակ՝ բժիշկները, բուժքույրերը, ատամնաբույժները կամ հոգեբանները: Քո առողջությունը վերաբերում է և՛ քո մարմնին, և՛ քո մտքին:

Այս գրքույկը պատմում է, թե ինչպես կարող ես մասնակցել քո առողջության հետ կապված որոշումների կայացմանը, և որքան կարևոր է, որ բժիշկները, բուժքույրերը և մյուս մեծահասակները քեզ ընդգրկեն որոշումների կայացման գործընթացում: Այն նաև բերում է օրինակներ, թե ինչ կարող են նրանք անել, որպեսզի ընդունվեն լավ և ճիշտ որոշումներ:

Դու կժանոթանաս որոշ կարևոր հարցերի, որոնք վերաբերում են որոշումների կայացման գործընթացին, այդ թվում

ԼՍՎԱԾ ԼԻՆԵԼՈՒ ՔՈ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՐԵՒՈՐ Է

ՔՈ ԿԱՐԾԻՔԸ ԱՐՏԱՀԱՅՏԵԼԸ

ԲԱՑ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

ԾՆՈՂՆԵՐԻ ԴԵՐԸ

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ԿԱՅԱՑՆԵԼԸ

ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Գրքույկի վերջում կգտնես **լրացուցիչ տեղեկություններ**, այդ թվում **օգտակար սահմանումներ**, եթե ցանկանաս ավելի շատ իմանալ այս թեմայի մասին:

ԼՍՎԱԾ ԼԻՆԵԼՈՒ ՔՈ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

Երբ դու այցելում ես բժշկի՝ հերթական զննման, արյան անալիզի կամ աչքի ստուգման համար, կամ երբ պետք է ստանաս հիվանդանոցային բժշկական օգնություն կամ վիրահատություն քեզ հետ միասին և քեզ համար կայացվում են տարբեր փոքր, երբեմն նաև մեծ որոշումներ:

Դու իրավունք ունես կիսվելու քո մտքերով և զգացմունքներով քո առողջության վերաբերյալ: Դու կարող ես ասել՝ ինչ ես ուզում կամ ինչ չես ուզում: Տարիքի սահմանափակում չկա և յուրաքանչյուր երեխա կարող է իր կարծիքը հայտնել, նույնիսկ փոքրիկ երեխաները կարող են ասել, թե ինչ են նախընտրում:

Լավ է, եթե սովորես քո կարծիքը արտահայտել բոլոր իրավիճակներում: Մեծահասակները, այդ թվում՝ բժիշկները և բուժքույրերը, պետք է օգնեն քեզ այդ գործում:

Ահա մի քանի օրինակ.

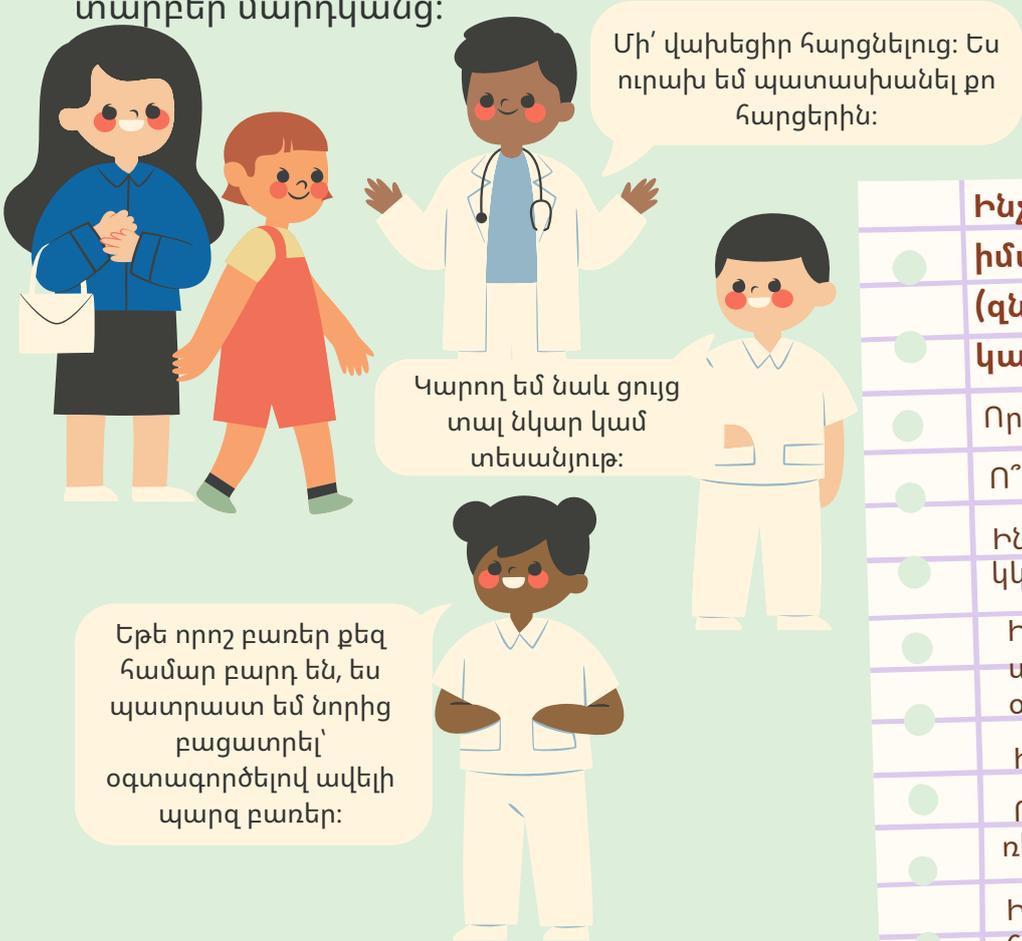

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՐԵՎՈՐ Է

Շատ կարևոր է հնարավորինս լավ հասկանալ քո առողջական վիճակը, նախքան կկարողանաս որոշել՝ ինչ կարծիք կազմել դրա մասին:

Մեծահասակները, հատկապես բժիշկները և բուժքույրերը, պետք է բացատրեն՝ ինչն է սխալ, ինչպես կարող են օգնել քեզ լավանալ, և որն է լինելու հաջորդ քայլը: Նրանք պետք է դա բացատրեն այնպես, որ դու հասկանաս: Յուրաքանչյուր երեխա առանձնահատուկ է, ուստի բացատրելու ձևը ևս կարող է տարբեր լինել: Այս տեղեկությունները կարող ես ստանալ ծնողիդ, բուժքրոջ կամ բժշկի հետ խոսելով:

Մեծահասակները պետք է համոզվեն, որ դու ամեն ինչ լավ ես հասկացել: Նրանք նաև պետք է բացատրեն՝ ով ով է, և ով ինչ է անում, հատկապես հիվանդանոցում, որտեղ կարող ես հանդիպել շատ տարբեր մարդկանց:

	Ինչ օգտակար բաներ է պետք իմանալ պրոցեդուրայից (զննում, բուժում, քննություն կամ միջամտություն) առաջ.
●	Որքա՞ն ժամանակ կտևի:
●	Ո՞վ կլինի ներկա:
●	Ինչպիսի՞ վայրում դա կկատարվի:
●	Ի՞նչ նյութեր կամ սարքավորումներ են օգտագործվելու:
●	Ի՞նչ քայլեր են լինելու:
●	Որո՞նք են օգուտները, ռիսկերը, այլընտրանքները:
●	Ի՞նչ ես ամենայն հավանականությամբ զգալու:
●	....

ԲԱՑ ԵՎ ԱՊԱՀՈՎ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Տեղեկատվությունը շատ կարևոր է, քանի որ այն օգնում է քեզ ձևավորել կարծիք և ազդել քո առողջության վերաբերյալ որոշումների կայացման վրա: Այն պետք է փոխանցվի այնպես, որ դու քեզ **հարմարավետ և ապահով զգաս:**

Մեծահասակները այստեղ են՝ քեզ աջակցելու, օգնելու արտահայտել քո զգացմունքներն ու կարծիքները, մտածել ամեն ինչի մասին և ինքնուրույն եզրակացության գալ: Կան որոշումների կայացմանը ակտիվ մասնակցելու շատ ձևեր, **և առողջապահության ոլորտի մասնագետները կարող են քեզ օգնել՝ հարմարավետ զգալ և քաջալերել՝** : Եկե՛ք տեսնենք մի քանի օրինակ .

Ես քեզ ժամանակ և տարածք եմ տալիս, որպեսզի հասկանաս տեղեկությունը և որոշես՝ թե ինչպես ես վերաբերվում դրան:

Իմ աշխատասենյակը կահավորում եմ այնպես, որ այն չթվա անծանոթ կամ վախեցնող:

Փոքրիկների հետ ես օգտագործում եմ խաղալիքներ և խաղում նրանց հետ:

Ես լսում եմ քեզ և անկեղծ եմ քո հետ:

Քո զգացմունքներն ու մտքերը իմանալն ինձ օգնում է քո մասին ավելի լավ հոգ տանել :

Քո առողջության մասին տեղեկությունները կմնան քո, քեզ խնամող բուժաշխատողների և քո ծնողների կամ քեզ համար պատասխանատու մեծահասակների միջև:

Որոշ տեղեկություններ լսելը դժվար կարող է լինել, բայց մեծահասակները միշտ պետք է ասեն ճշմարտությունը: Նրանք պետք է բացատրեն հնարավոր վտանգները և ասեն, եթե ինչ-որ բան կարող է անհարմար կամ ցավոտ լինել:

Երեխաները շատ բան են հասկանում և հաճախ ցանկանում են հնարավորինս շատ իմանալ: Դա օգնում է նրանց պատրաստ լինել այն ամենին, ինչ սպասվում է:

ԾՆՈՂՆԵՐԻ ԴԵՐԸ

Քո ծնողները շատ կարևոր են, քանի որ նրանք աջակցում են քեզ: Քո ծնողները կամ քեզ խնամող մարդիկ շատ լավ են ճանաչում քեզ և հաճախ գիտեն՝ ինչ անել և ինչպես օգնել, երբ դու այցելում ես բժշկի կամ հիվանդանոց:

Կարևոր է, որ ամեն ինչ քննարկես ծնողներիդ հետ և նրանց ասես, թե ինչ ես զգում, որպեսզի նրանք կարողանան քեզ աջակցել: **Շատ դեպքերում որոշումը, որը վերաբերում է քեզ, վերջնականապես ընդունում են ծնողներդ:**

Ինչպե՞ս ես քեզ զգում այսօր բժշկի մոտ այցից հետո:

Ի՞նչ բաների մասին ես դեռ մտածում կամ անհանգստանում:

Դու իրավունք ունես, որ ծնողներդ քո կողքին լինեն այցերի (որոնք կոչվում են «խորհրդատվություններ»), բուժումների ժամանակ կամ երբ պետք է մնաս հիվանդանոցում: Եթե ծնողներդ կամ խնամակալներդ չեն կարող ներկա լինել, կարող ես խնդրել, որ քեզ օգնի մեկ ուրիշ մեծահասակ, որին վստահում ես:

Կարո՞ղ եմ միայնակ հանդիպել բուժքրոջ կամ բժշկի հետ, եթե ես դա ուզում եմ:

Հաճախ երեխաները ցանկանում են, որ ծնողները լինեն իրենց կողքին: Բայց եթե դու կուզես բուժաշխատողի հետ հանդիպել միայնակ, առանձնացված պայմաններում, դու իրավունք ունես դա խնդրելու:

ՔՈ ԿԱՐԾԻՔՆ ԱՐՏԱՀԱՅՏԵԼԸ

Դու կարող ես **քո կարծիքն արտահայտել տարբեր ձևերով**. կարող ես խոսել, գրել կամ նույնիսկ նկարել: Երբեմն մենք ցույց ենք տալիս, որ համաձայն ենք, պարզապես մեր վարքով՝ առանց բառերի: Օրինակ՝ երբ դու ձեռքդ ես պարզում արյան ճնշումը չափելու համար, դա նշանակում է, որ համաձայն ես: Հետևաբար, բուժաշխատողները պետք է ուշադրություն դարձնեն նաև **մարմնի լեզվին**, հատկապես այն երեխաների, ովքեր չեն կարողանում խոսել:

Երբեմն բուժաշխատողը **քեզ բանավոր կհարցնի՝** արդյոք համաձայն ես և հետո կարող է քո պատասխանը գրանցել բժշկական քարտում:

Որոշ դեպքերում դու և/կամ ծնողներիդ պետք է **ստորագրեք հատուկ ձևաթղթի տակ** կամ գրավոր արտահայտես՝ ինչ ես ուզում և ինչ չես ուզում, ավելի պաշտոնական ձևով:

Մեծահասակները այստեղ են, որ օգնեն քեզ՝ արտահայտելու քո կարծիքը: Բայց նորմալ է նաև ասել, որ վստահ չես կամ նախընտրում ես, որ ծնողներիդ որոշեն քո փոխարեն:

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ԿԱՅԱՑՆԵԼԸ

Լավ որոշումն այն է, երբ այն քննարկվում է, երբ այն օգտակար է երեխայի համար և հաշվի է առնում երեխայի ցանկությունները:

Այլ կերպ ասած, երբ մեծահասակները որոշում են ընդունում քո առողջության վերաբերյալ, **նրանք պետք է մտածեն, թե ինչ էս դու ուզում և ինչ էս մտածում:** Սա նշանակում է, որ նրանք պարտավոր են լսել քեզ և լրջորեն վերաբերվել քո խոսքին: Նրանք պետք է մտածեն, թե ինչպես իրենց որոշումները կազդեն քեզ վրա և անեն այն, ինչ լավագույնն է քեզ համար՝ և՛ հիմա, և՛ ապագայում:

Ինչքան մեծանում ես, այնքան ավելի շատ էս հասկանում և ավելի ակտիվ կարող էս մասնակցել որոշումների կայացմանը: Այդ պատճառով քո կարծիքն ավելի մեծ «կշիռ» կունենա ժամանակի ընթացքում: Բայց դա չի նշանակում, որ փոքրիկ երեխայի կարծիքը կարևոր չէ:

ԱՆՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Լավ որոշումը պահանջում է, որ բոլոր ներգրավված մարդիկ միասին խոսեն և լսեն միմյանց՝ լավագույն լուծումը գտնելու համար:

Բայց կարող են լինել իրավիճակներ, երբ երեխաների վերաբերյալ որոշումներ ընդունող մարդիկ **տարբեր կարծիքներ** ունեն: Օրինակ՝ դու կարող ես համաձայն չլինել ծնողներիդ հետ, կամ ծնողներիդ կարող են համաձայն չլինել բուժաշխատողների հետ:

Քո կարծիքին լրջորեն վերաբերվելը միշտ չի նշանակում, որ վերջնական որոշումը կլինի այն, ինչ դու ես ուզում կամ ամենը, ինչ դու կուզեիր: Երբեմն հնարավոր է՝ դա չլինի: Բայց առողջապահության ոլորտի մասնագետները, փնտրելով քեզ համար ամենալավ լուծումը, **պետք է հաշվի առնեն քո նախընտրությունները**, իմանան՝ ինչ պետք է հաստատ չանեն և փորձեն հնարավորինս հարգել քո ցանկությունները:

Բոլոր դեպքերում **քեզ պետք է ասեն ճշգրիտ, թե ինչ է որոշվել և ինչու:**

Ես կուզենայի բուժում ստանալ իմ ծննդյան օրվանից հետո:

Ես հասկանում եմ և կուզենայի, որ այդպես կազմակերպվեր, բայց քո ծննդյան օրը դեռ մի քանի ամիս անց է, և եթե այդքան սպասենք, բուժումն արդեն լավագույն արդյունք չի տա:

Իսկ եթե այս տարի ծննդանդ օրը նշենք մի քիչ ավելի շուտ: Կարող ենք կազմակերպել մի գեղեցիկ տոն նախքան բուժումը: Եկե՛ք միասին ընտրենք օրը:

Եկե՛ք տեսնենք, ինչ կարելի է անել բարդ իրավիճակներում, երբ մարդիկ համաձայն չեն կամ տարբեր կերպ են մտածում:

Մենք քննարկում ենք իրավիճակը միասին՝ քեզ և ծնողներիդ հետ, անհրաժեշտության դեպքում՝ մի քանի անգամ, որպեսզի գտնենք հարմար լուծում:

Շատ դեպքերում դա բավական է խնդիրը լուծելու համար:

Եթե անհրաժեշտ է, կարող է ներգրավվել մեկ ուրիշ մարդ, որին անվանում են հաշտարար:

Հաշտարարները օգնում են մարդկանց հասկանալ միմյանց դիրքորոշումները և միասին լուծում գտնել՝ տարաձայնությունը վերացնելու համար:

Որոշ հիվանդանոցներ ունեն հատուկ խորհուրդներ կամ հանձնաժողովներ, որոնք կարող են խորհուրդ տալ, եթե ներգրավված մարդիկ չեն կարողանում ընդհանուր լուծման գալ:

Բացառիկ դեպքերում կարող է ներգրավվել այն մարդը, ով պատասխանատու է երեխաների պաշտպանության համար (օրինակ՝ դատավորը), որպեսզի որոշում կայացնի:

Այս բոլոր մարդիկ միշտ հաշվի կառնեն այն, ինչ լավագույնն է քեզ համար: Դա կոչվում է քո «**լավագույն շահը**»:

ԷԼ Ի՞ՆՉՆ Է ԿԱՐԵՎՈՐ

ՔՈ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՔՈ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ

Կա երկու կարևոր փաստաթուղթ, որոնք վերաբերում են երեխաների իրավունքներին առողջապահության ոլորտում:

ՄԱԿ-ի Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիան բացատրում է բոլոր երեխաների իրավունքները, որպեսզի նրանք լավ կյանք ունենան իրենց ապրած բոլոր վայրերում և ապահով լինեն վտանգներից:

Առողջապահության վերաբերյալ այն ընդգծում է, որ երեխաներն իրավունք ունեն վայելելու հնարավորինս լավ առողջական վիճակը: Դա նշանակում է, որ երեխաները պետք է ստանան որակյալ բուժօգնություն և այն խնամքը, որն ամենալավն է նրանց համար:

Կոնվենցիայում նաև ասվում է, որ երեխաներն իրավունք ունեն մասնակցել իրենց վերաբերող որոշումներին կյանքի տարբեր ոլորտներում: Դա նշանակում է, որ երեխաներն իրավունք ունեն արտահայտել իրենց կարծիքը, ներառյալ իրենց առողջության և բարեկեցության հարցերում, և իրավունք ունեն լսվելու և լրջորեն ընդունվելու:

Այս իրավունքները վերաբերում են բոլոր երեխաներին՝ անկախ նրանից, թե որտեղից են նրանք, ինչ տեսք ունեն, ինչ լեզվով են խոսում, ովքեր են նրանց ծնողները կամ ունեն, թե ոչ հաշմանդամություն:

Եվրոպայի խորհրդի Օվիեդոյի կոնվենցիան նաև անդրադառնում է բժշկական միջամտություններին : Այն վերաբերում է մեծահասակներին և երեխաներին:

Այնտեղ ասվում է, որ ընդհանուր առմամբ, մարդիկ պետք է իրենց ազատ և իրազեկված համաձայնությունը տան, այսինքն՝ համաձայն լինեն միջամտությանը: Երեխաների դեպքում Կոնվենցիան նշում է, որ եթե Եվրոպայի խորհրդի անդամ երկրում օրենքը թույլ չի տալիս երեխային ինքնուրույն որոշել, միևնույն է երեխայի կարծիքը պետք է հաշվի առնվի՝ ըստ նրա տարիքի և հասունության: Բացի այդ, միջամտությունը կարող է իրականացվել միայն այն դեպքում, եթե այն լավ է երեխայի համար:

ՏԱՐԲԵՐ ԵՐԿՐՆԵՐ, ՏԱՐԲԵՐ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

Երկրներն ունեն իրենց հատուկ օրենքները, կանոններն ու մշակույթը: Որոշ երկրներում, քանի դեռ երեխան փոքր է, նրա ծնողները պետք է իրենց թույլտվությունը տան: Այլ երկրներում օրենքը թույլ է տալիս, որ ավելի մեծ երեխաները՝ օրինակ 15 կամ 16 տարեկանից սկսած, կամ երբ բավականաչափ հասուն են, կարողանան իրենց առողջության մասին պաշտոնապես որոշումներ կայացնել միայնակ: Սա կոչվում է «համաձայնություն»:

Բայց հիշի՛ր, բոլոր դեպքերում և բոլոր երկրներում՝ երեխային պետք է բացատրենի՞նչ խնդիր կա, և ի՞նչ է պատրաստվում տեղի ունենալ: Պետք է հարցնեն ի՞նչ է նա մտածում:

Նույնիսկ այն երեխան, որին պաշտոնապես թույլատրված է որոշում կայացնել, դեռ կարիք ունի աջակցության և խորհրդատվության. դա չի նշանակում, որ նա մենակ է մնում:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՕՐԵՆՔՆԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵԼԸ

Այս գրքուկը բացատրում է, թե ինչպես դու և մյուս երեխաները իրավունք ունեն մասնակցել առողջապահության ոլորտի այն որոշումների կայացմանը, որոնք ուղղակիորեն վերաբերում են իրենց:

Բայց երեխաները և նրանց խմբերը կարող են նաև արտահայտել իրենց կարծիքը իրենց երկրի օրենքների վերաբերյալ: Նրանք կարող են մասնակցել առողջապահական ծառայությունների պլանավորմանը կամ նույնիսկ մասնակցել առողջապահության ոլորտի մասնագետների վերապատրաստման դասընթացների կազմմանը և կազմակերպմանը:

Եթե երեխաների հետ խորհրդակցեն առողջապահության ոլորտի քաղաքականության մշակման կամ օրենքների նախագծերի շուրջ, բոլորը կշահեն ավելի լավ որոշումներից:

ՕԳՏԱԿԱՐ ԵԶՐՈՒՅԹՆԵՐ ԿԱՄ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻՆ ՄԻՏՎԱԾ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ

Թույլտվություն կամ համաձայնություն. պաշտոնական համաձայնություն բուժօգնություն ստանալու համար, որը տալիս են երեխայի ծնողները կամ խնամակալները, կամ՝ եթե տվյալ երկրի օրենքները թույլ են տալիս, հենց երեխան:

Լավագույն շահ. նշանակում է, որ մարդիկ միշտ պետք է մտածեն ի՞նչ ազդեցություն կունենա իրենց որոշումը երեխայի վրա և արդյո՞ք այդ որոշումն իսկապես լավագույնն է երեխայի համար:

Երեխա. 18 տարեկանից փոքր անձ: Մեծահասակները 18 տարեկանից բարձր են:

Երեխաների մասնակցություն. ապահովում է, որ երեխաները կարողանան իրենց կարծիքը հայտնել այն որոշումների մասին, որոնք վերաբերում են իրենց՝ անհատապես կամ որպես խումբ:

Երեխաների իրավունքներ. այն ամենը, ինչ յուրաքանչյուր երեխա պետք է ունենա կամ կարողանա անել: Գրեթե բոլոր երկրները համաձայնել են, որ երեխաներն ունեն հատուկ իրավունքներ, և կառավարությունները պարտավորվել են ապահովել, որ բոլոր երեխաները ստանան այն ամենն, ինչ իրենց անհրաժեշտ է՝ ապահով և լավ կյանք ունենալու համար:

Եվրոպայի խորհուրդ. եվրոպական կազմակերպություն, որը միավորում է 46 երկիր, որոնց կոչում են անդամ պետություններ: Այն ստեղծվել է, որպեսզի ապահովի, որ բոլոր երկրները պաշտպանեն մարդու իրավունքները, ներառյալ երեխաների իրավունքները՝ աջակցելով երեխաներին և երիտասարդներին լիարժեք զարգանալ և կանխելով ցանկացած վնաս:

Առողջապահություն. ընդհանուր եզր, որը վերաբերում է բժշկական օգնությանը. ներառում է բժշկին այցելությունը, բուժումը կամ միջամտություն ստանալը կամ հիվանդանոցում մնալը:

Առողջապահության ոլորտի մասնագետներ. բժիշկներ, բուժքույրեր, ատամնաբույժներ կամ հոգեբաններ, այսինքն՝ բոլոր նրանք, ովքեր աշխատում են առողջապահության ոլորտում:

Կառավարություններ. այն անձինք, ովքեր կազմում և կիրառում են երկրի կամ հասարակության կանոնները: Ազգային մակարդակում կառավարությունը մեծ համակարգ է, որը ներառում է բազմաթիվ հաստատություններ և ղեկավարներ, օրինակ՝ օրենսդիրներ (օրենքներ կազմող մարդիկ), վարչական մարմիններ (հասարակության գործարկմանը և ծառայություններին աջակցողներ), դատական համակարգ (դատարաններ, որտեղ դատավորները լուծում են վեճերը, խնդիրները և արդարությունը հաստատում հանցագործությունների դեպքում):

Լիազոր ներկայացուցիչ. այն անձը, ով երեխային ներկայացնում է իրավական առումով՝ ծնողները կամ, եթե ծնողները չեն կարող ներկա լինել, իրավական խնամակալը:

ՄԱԿ-ի Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիա. կարևոր փաստաթուղթ, որը թվարկում և բացատրում է երեխաների բոլոր իրավունքները, ինչպես նաև կառավարությունների պարտավորությունները: Բոլոր իրավունքները փոխկապակցված են, հավասարապես կարևոր և չեն կարող վերցվել երեխայից:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ԳՐՔՈՒՅԿԸ

2024 թվականին Եվրոպայի խորհուրդը հրապարակեց ուղեցույց՝ «Երեխաների մասնակցությունն իրենց առողջության վերաբերյալ որոշումներում» թեմայով:

Այն գրվել է բժիշկներին, բուժքույրերին և մյուս մեծահասակներին օգնելու համար՝ ընդունելու երեխայի առողջության պաշտպանության համար լավագույն որոշումները: Այն ցույց է տալիս, թե ինչպես կարելի է ներգրավել երեխային և պարունակում է օգտակար խորհուրդներ և օրինակներ:

2024 թվականի աշնանը տարբեր երկրներից մի խումբ դեռահասներ՝ Դենիսը, Թրոստուրը, Լանան, Նիկը, Մոլլին, Դիոնը, Սարան, Լեոնարդոն, Քրիստինան, Ռայանը, Էլոդին, Սառան և Խոսեն, միասին աշխատեցին այս ամփոփագիրը պատրաստելու համար՝ քեզ և մյուս երեխաների համար:

Նրանց ցանկությունն էր օգնել երեխաներին հասկանալ իրենց իրավունքները և իմանալ, թե ինչպես կարող են մասնակցել իրենց առողջության վերաբերյալ կայացվող որոշումներին: Այս աշխատանքին աջակցել են «**Երեխաների իրավունքների միություն**» կազմակերպությունը և **Եվրոպայի խորհուրդը**:

Երեխաների իրավունքների միություն –ը անկախ, ոչ առևտրային կազմակերպություն է, որը հիմնադրվել է 1983 թվականին և այսօր համարվում է երեխաների իրավունքների ամենամեծ միջազգային ցանցերից մեկը՝ ավելի քան 120 անդամ և դիտորդ կազմակերպություններով:
www.childrightsconnect.org

Այս նախագիծը 2024 թվականին ղեկավարել են Ժուժաննա Ռուտահին՝ երեխաների հոգաբարձության պատասխանատու և Իմեն Թալաուին՝ ջատագովության հարցերի պատասխանատու:

Եվրոպայի խորհուրդը եվրոպական կազմակերպություն է, որը միավորում է 46 երկիր, որոնց անվանում են անդամ պետություններ: Այն ստեղծվել է՝ ապահովելու, որ բոլոր այդ երկրները պաշտպանեն մարդու իրավունքները, ներառյալ երեխաների իրավունքները, օգնելու երեխաներին զարգացնել իրենց լիարժեք ներուժը և պաշտպանելու նրանց ցանկացած վնասից:

www.coe.int

Սույն աշխատության մեջ արտահայտված կարծիքները պատկանում են հեղինակ(ներ)ին, և պարտադիր չէ, որ արտացոլեն Եվրոպայի խորհրդի կամ Երեխաների իրավունքների միության՝ պաշտոնական քաղաքականությունը:

**Բնօրինակի վերնագիրը . Your Health, Your Say!
(անգլերեն տարբերակ)**

Տեքստը կազմվել է և օգտագործվում է Եվրոպայի խորհրդի և Երեխաների իրավունքների միության թույլտվությամբ: Սույն փաստաթուղթը հրապարակվել է Եվրոպայի խորհրդի և Երեխաների իրավունքների միությանի հետ պայմանավորվածությամբ, բայց ամբողջական պատասխանատվությունը կրում է թարգմանիչ(ներ)ը / հրատարակիչ(ներ)ը:

ՄԵԾԱՀԱՍԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՈՎՔԵՐ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ ԵՆ ԱՅՍ ԳՐՔՈՒՅԿԸ

Այս գրառումները նախատեսված են մեծահասակների համար՝ ծնողների, մանկավարժների, սոցիալական աշխատողների և առողջապահության ոլորտի մասնագետների, ովքեր կցանկանան այս գրքույկը օգտագործել երեխաների հետ՝ քննարկելու նրանց մասնակցությունը իրենց առողջության վերաբերյալ անհատական որոշումներում:

Գրքույկը կարելի է օգտագործել անկախ նրանից՝ երեխաներն իրականում բավական են առողջական իրավիճակի, թե ոչ, բժշկի կամ հիվանդանոցի այցից առաջ կամ հետո, կամ ցանկացած ժամանակ՝ թեմայի շուրջ ընդհանուր գաղափար ձևավորելու համար:

Դուք կարող եք երեխաների հետ այս թեման քննարկել անհատապես կամ խմբով: Գրքույկը գրվել է 9-ից 15 տարեկան երեխաների համար, սակայն այն կարող է հետաքրքիր լինել նաև ավելի մեծ տարիքի դեռահասների համար:

Եթե դուք աշխատում եք այնպիսի միջավայրում, որտեղ այս գրքույկը կարելի է ցուցադրել երեխաների համար մատչելի ձևով, կարող եք առաջարկել նրանց վերցնել մեկ օրինակ և հետո քննարկել այն ձեզ կամ այլ վստահելի մեծահասակների հետ:

Այս գրքույկը 2024 թվականին հրապարակված Եվրոպայի խորհրդի «Երեխաների մասնակցությունն իրենց առողջության վերաբերյալ որոշումներում» ուղեցույցի ամփոփումն է: Այն նպատակ ունի տեղեկատվություն և խորհուրդներ տրամադրել, հիմնականում առողջապահության ոլորտի մասնագետներին, թե ինչպես ներգրավել երեխաներին իրենց առողջության վերաբերյալ որոշումների կայացման գործընթացում:

Ուղեցույցը սկսվում է տեսական և իրավական միջավայրի ներկայացմամբ, ապա նկարագրում է որոշումների կայացման գործընթացի կարևոր բաղադրիչները՝ օգնելով հիմնականում առողջապահության ոլորտի մասնագետներին հասկանալ իրենց դերը երեխաներին, ընտանիքներին և այլ մասնագետներին աջակցելու գործում՝

երեխաների մասնակցությունը գործնականում իրականացնելու համար: Քննարկվում են համաձայնության, հավանության և լավագույն շահի հիմնական գաղափարները, ինչպես նաև առողջապահության ընթացիկ իրավիճակներ, որտեղ որոշումների կայացման մեջ մասնակցությունը երբեմն կարող է ընկալվել ավելի բարդ: Ուղեցույցի ողջ ընթացքում ներկայացվում են օրինակներ, ինչպես նաև լավ փորձի մասին հղումներ:

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՁՆԵՐԸ

Ստորև ներկայացված են փաստաթղթի ամենակարևոր եզրակացությունները: Երեխաների հետ քննարկումների ժամանակ կարող եք անդրադառնալ բոլոր ուղերձներին կամ կենտրոնանալ ամենակարևորների և տվյալ երեխայի իրավիճակին առավել համապատասխանների վրա:

Լաված լինելու Քո իրավունքը

Ըստ ՄԱԿ-ի Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիայի 12-րդ հոդվածի՝ երեխաներն իրավունք ունեն մասնակցելու և ազդելու իրենց կյանքին, ներառյալ իրենց առողջությանը վերաբերող բոլոր որոշումների վրա: Դա ապահովում է, որ երեխաների լավագույն շահերը միշտ հաշվի առնվեն, և երեխաները ստանան հնարավորինս լավագույն բուժօգնություն:

Տեղեկատվությունը կարևոր է

Երեխաները իրավունք ունեն ստանալու իրենց առողջության մասին տեղեկատվություն՝ այնպիսի ձևով, որ հասկանան այն: Տեղեկատվությունը պետք է լինի ճշգրիտ և բավարար, որպեսզի նրանք կարողանան տեղեկացված որոշումներ կայացնել:

Բաց և ապահով հաղորդակցություն

Երեխաները իրավունք ունեն ստանալու աջակցություն՝ իրենց կարծիքը ձևավորելու և մեծահասակների հետ շփման ընթացքում ապահով զգալու համար: Նրանք նաև ունեն տեղեկությունների գաղտնիության իրավունք, ինչը նշանակում է, որ իրենց առողջության մասին տեղեկատվությունը չի կարելի կիսել ուրիշների հետ, եթե դա անհրաժեշտ չէ նրանց լավագույն շահերի համար:

Ծնողների դերը

Երեխաների իրավունքն է, որ ծնողները գտնվեն իրենց կողքին բուժօգնություն ստանալու ընթացքում և օգնեն նրանց որոշումներ կայացնելու: Շատ դեպքերում ծնողներն են այն մարդիկ, ովքեր պաշտոնապես թույլտվություն են տալիս բժշկական միջամտության համար:

Կարող է պատահել, որ երեխան ցանկանա առանց ծնողների ներկայության քննարկել հարցերը կամ բուժօգնություն ստանալ:

Քո կարծիքն արտահայտելը

Երեխաները իրավունք ունեն արտահայտվելու, և նրանց պետք է խրախուսել և աջակցել դրանում՝ անկախ տարիքից: Ոչ վերբալ արտահայտությունները, օրինակ՝ մարմնի լեզուն, նույնպես հաշվի են առնվում: Դա ճիշտ է բոլոր դեպքերում՝ անկախ համաձայնություն տալու կանոններից:

Որոշումներ կայացնելը

Երեխաների կարծիքը պետք է հաշվի առնվի՝ նրա զարգացող կարողություններին համահունչ: Եթե վերջնական որոշումը չի համընկնում երեխայի ցանկության հետ, նրան պետք է բացատրել՝ ինչու է այդ որոշումն ընդունվել:

Անհամաձայնություններ

Կարող են լինել տարբեր կարծիքներ և տարակարծություններ երեխայի, ծնողների կամ առողջապահության ոլորտի մասնագետների միջև: Նման խնդիրները հաճախ կարելի է լուծել լրացուցիչ քննարկումների միջոցով: Սակայն կարող են լինել անհամաձայնության այնպիսի դեպքեր, երբ անհրաժեշտ է ներգրավել լրացուցիչ անձի կամ մարմնի՝ որոշելու, թե որն է երեխայի լավագույն շահը:

Լրացուցիչ տեղեկություններ

Այս բաժինը լրացուցիչ տեղեկություններ է տրամադրում, հատկապես համապատասխան իրավական փաստաթղթերի մասին: Այն նաև նշում է, որ երեխաները կարող են ներգրավվել ներպետական օրենքների և քաղաքականությունների մշակման և վերանայման գործընթացում:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍ

Ուղեցույցի թեման կարգավորվում է ներպետական օրենսդրությամբ և ենթաօրենսդրական ակտերով: Հնարավոր է ձեզ անհրաժեշտ լինի ուսումնասիրել ձեր երկրի իրավական դաշտը՝ կապված առողջապահական համակարգի, պացիենտների իրավունքների և երեխաների իրավունքների հետ, որպեսզի վստահ լինեք, որ կարող եք պատասխանել հարցերին:

Արդյո՞ք կա իմ երկրում երեխաների իրավունքների մասին օրենք: Արդյո՞ք այն նշում է նրանց մասնակցության մասին:

Արդյո՞ք կա իմ երկրում առողջապահության և պացիենտների իրավունքների մասին օրենք: Եթե այո, ապա ինչպե՞ս են այնտեղ սահմանված դրույթները՝ կապված երեխաների և նրանց մասնակցության հետ որոշումների կայացման գործընթացում, օրինակ՝ տեղեկացված լինելու իրավունքի, կարծիք ունենալու և այն հաշվի առնելու իրավունքի:

Արդյո՞ք կա տարիքային սահման, երբ երեխան կարող է պաշտոնապես համաձայնել բժշկական միջամտությանը՝ մինչև 18 տարեկանը: Եթե այո, ապա ի՞նչ չափորոշիչների հիման վրա (տարիք, հասունություն կամ այլ):

Արդյո՞ք կան այլ օրենքներ, կանոնակարգեր կամ ուղեցույցներ, որոնք վերաբերում են երեխաների մասնակցությանը նրանց առողջության հետ կապված որոշումների կայացման գործընթացում:

Արդյո՞ք կան ուղեցույցներ, որոնք վերաբերում են տարակարծությունների կամ անհամաձայնությունների դեպքերին. օրինակ՝ եթե երեխան / ծնողները կամ խնամակալները / առողջապահության ոլորտի մասնագետները միմյանց հետ համամիտ չեն: Ի՞նչ են դրանք նախատեսում:

